

Nieuws uit de Hervormde Gemeente Elspeet

2022 | Week 18

Predikant: ds. M. van Kooten

Nunspeterweg 4

8075 AC Elspeet

Tel. 0577-491206

E-mail: m.vankooten@solcon.nl

Scriba: ouderling J. Fijan

Zichtweg 3

8075 CN Elspeet

Tel. 0577-491098

E-mail: scriba@hervormd-elspeet.nl

IBAN Coll. van Kerkrentmeesters Herv. Gem.:

NL29 RABO 0384 7680 75

IBAN Coll. van Diakenen Herv. Gem.:

NL61 RABO 0347 5000 99

Diensten

D.V. zondag 8 mei 2022

09.30 uur ds. M. van Kooten

15.00 uur ds. M. van Kooten

Collecten

1. Fonds christelijke doeleinden

2. Kerk

3. Instandhouding predikantsplaats

Van harte aanbevolen

Kinderoppas

Woutine van Ark-Pluim, Erica Koetsier-Schuiteman en

Louïisah Huisman

Collectemunten

Op DVmaandag 9 mei aanstaande is er uitgifte van collectemunten van 19.00 uur tot 20.00 uur in 't Kerkerf. Van harte aanbevolen!

College van Kerkrentmeesters

Gemeenteavond

Op b.l.e.w. dinsdag 10 mei aanstaande zal de jaarlijkse gemeenteavond plaatshebben in 't Kerkerf. Op deze avond zullen de colleges van kerkrentmeesters en diakenen hun financiële jaarverslag presenteren. Tevens krijgt u gelegenheid om tijdens deze avond eventuele vragen te stellen. Het is fijn als u uw betrokkenheid laat blijken door uw aanwezigheid. De aanvang is 19.30 uur. Van harte welkom!

Oranjehof

Kerkradio Oranjehof – Elspeet 10.30-11.15

Maandagmorgen: "voorlezen" door mw. I de Vogel

Woensdagmorgen 18 mei: Vervolgvertelling + meditatie christenreis John Bunyan met aansluitend orgelspel door Dhr. C.A. van 't Noordende. Wilt u een vraag stellen? Belt u dan 0577-723192 of mail naar noordende@filternet.nl

Donderdagavond 19 mei: informatieavond Tactus verslavingszorg. Deze avond is vooral bedoeld voor ouders van pubers. Arjan van Roon vertelt deze avond over het voorbeeldgedrag van ouders, rondom roken en alcoholgebruik. Inloop vanaf 19.00uur

De uitzending vind plaats vanuit de HHK, vierhouterweg, te beluisteren via kanaal 58 op de kerkradio of via www.hhgelspeet.nl/preek-luisteren Heeft u vragen?

Bel naar de oranjehof!

0577-492278 / info@oranjehof.org

1 april 1572

Op koningsdag sprak ik in Genemuiden voor het 'Drievoudig snoer'. Gevraagd werd iets te vertellen over 1 april omdat het op die datum 450 jaar geleden was dat er een kentering in de Nederlandse geschiedenis

kwam waarbij het huis van Oranje een belangrijke rol speelde. Naar aanleiding van Psalm 78:7 waarin we lezen dat we Gods daden niet moeten vergeten heb ik dat gedaan. Omdat in de toespraak in grote lijnen e.e.a. werd doorgegeven en meer vertellenderwijs dacht het me goed om er wat uitgebreider op in te gaan onder de gemeenteberichten. Immers raakte deze weldaad aan ons land bewezen ook onze gemeente.

Wij zijn Israel niet. Ook niet het Israel van het westen. De Heere heeft in Zwitserland, Engeland (voornamelijk Schotland) en Duitsland ook grote dingen gedaan. In ieder geval hebben we net als Israel alle reden om Gods daden te gedenken. Daar hoort ook de gebeurtenis van 1 april 1572 bij.

Bij 1 april denkt iedereen aan de 1 april grappen. Vaak wordt gedacht dat dit te maken heeft met de gebeurtenis in Brielle waarvan men dichtte: 'Op één april verloor Alva zijn bril'. Daar heeft het niets mee uit te staan. Deze grappenmakerij komt voort uit het geschrift 'Canterbury Tales' van Geoffrey Chaucer, die dit aan het eind van de veertiende eeuw schreef. Daarin staat een verhaal dat getiteld is 'de 32e dag na 1 maart'. Dat is inderdaad 1 april. Vandaar dat deze overzee 1 april bekend staat als 'April Fools day'.

1 april bepaalt ons niet bij grappen en grollen maar bij Gods ingrijpen in de geschiedenis van ons land.

Toen ik nog een kind was trokken al de baisscholen uit de burgerlijke gemeente Lopik op koninginnedag naar het gemeentehuis om aldaar bij de aubade voorafgaande aan de kinderspelen allerlei vaderlandse liederen te zingen. Daaronder behoorde het liedje 'In naam van Oranje doe open de poort'. Of die woorden zo gebezigd zijn is niet bekend, wel dat de gebeurtenis van 1 april 1572 niet los staat van de geschiedenis van het Oranjehuis.

We gaan in gedachten naar de Catharijnekerk van Brielle (vroeger Den Briel geheten). Op de toren van die kerk is op die bewuste datum voor het eerst de oranje, blanke blau vlag uitgehangen.

De Catharijnekerk is een wat vreemd gebouw. Het is de restant van een grote basiliek, terwijl de toren stomp is. Het bouwwerk diende de grootste in de wijde regio te worden maar is door een brand grotendeels verwoest in het midden van de vijftiende eeuw. Er waren geen geldmiddelen om de kerk geheel te herstellen en de toren heeft nooit de beoogde 110 meter gekregen. Brielle werd inmiddels in belangrijkheid ingehaald door de havenstad Rotterdam. Wel bleef Brielle van belang vanwege de positie tussen de Noordzee en Maasmond.

In de kerk zijn vier gebrandschilderde ramen te zien. Een van veerman Koppelstock in actie, één die stadstimmerman Rochus Meeuwis laat zien die de sluis kapt sloeg met een bijl zodat de vijand vanwege binnenstromend water af moest druipen. Eén raam ter herinnering aan het huwelijk (tevens het derde) tussen Willem van Oranje en Charlotte de Bourbon dat in dit bedehuis kerkelijk werd bevestigd door ds. Jean Taffin. Ook is er een gedachtenisraam aan Anngelus Merula die ooit zijn eerste mis opdroeg in de Brielse kerk maar later als pastoor in het nabijgelegen Heenvliet tot bekering kwam. Hij ging de gereformeerde leer prediken en werd tot de brandstapel veroordeeld in 1557. Voordat dit zou gebeuren overleed hij plotseeling waarna de beulen zijn dode lichaam alsnog verbrand hebben.

Met name dit laatste raam brengt ons terug bij de oorzaak van de Tachtigjarige oorlog. Het was namelijk verboden om de 'nije leer', d.w.z. de gereformeerde leer te verkondigen en openlijk te belijden. Er was geen plaats beschikbaar om samen te komen. Sterker nog, deze samenkomsten werden verboden waarbij middels de inquisitie –de kerkelijke rechtbank– de doodstraf niet geschuwd werd. Vele martelaren zijn gevallen door verbrandings-, verdrinkingsdood of onthoofding. In het noordelijk gedeelte van de Nederlanden begon het met Jan de Bakker in 1525, gevolgd door honderden anderen. Toen in 1566 het smeek-schrift der edelen naar de regentes Margaretha van Parma ging om straffen te verminderen en toch gelegenheid te ontvangen om publieke bijeenkomsten te houden waarin Gods woord werd verkondigd, kregen ze nul op rekest. Beeldenstorm volgde waardoor men eigenhandig kerken voor de gereformeerde eredienst inrichtte. Helaas was hier ook vreemd vuur bij. Ook kwam men bijeen om hagepreken (hage=verboden) te beluisteren. Met duizenden was men onder het woord en stond er uren te luisteren zonder geluids-versterking. Geloof maar dat er toen honger was naar de waarheid.

Op de beeldenstorm volgde een woedende reactie van Filips II die koning was van Spanje maar ook heer en meester in ons land. Hij stuurde de hertog van Alva met 9000 soldaten en 1200 ruiters om orde op zaken te stellen. De toenmalige paus Pius V stuurde Alva daarop een brief vergezeld met twee geschenken, namelijk een gouden zwaard en een gouden met edelstenen versierde hoed. Dat zwaard stond symbool voor het verdedigen van de ware religie (d.i. het Rooms Katholicisme) terwijl de hoed moest wijzen op de kroon der zaligheid die hem in het vooruitzicht werd gegeven.

Met straffe hand ging Alva te werk. Hij stelde de raad van beroerten(=onlusten) in, die men in de volksmond ook wel bloedraad noemde. Dit vanwege de gruweladige processen tegen hen die de opstandelingen (zoals de aanhangers van de gereformeerde en lutherse leer genoemd werden) hadden gesteund. Ook de edelman Willem van Oranje die een belangrijke rol speelde in het bestuur van de Nederlanden stond op de zwarte lijst en vertrok daarop naar zijn geboorteplaats in Duitsland, de Dillenburg. Vandaar trachtte hij een leger op de been te krijgen om Alva c.s. te bestrijden. Bekend is de slag bij Heiligerlee waarbij zijn broer Adolph omkwam. We schrijven dan 1568, het begin van de Tachtigjarige oorlog.

Naast deze legers waren er ook de Geuzen. Zij ontleenden hun naam aan het Franse woord 'geux' dat bedelaar betekent. Daarmee werden destijds de edellieden gehoord die het smeekschrift bij de regentes brachten. Het werd dus de erenaam van een felle verzetsbeweging. Deze bestond uit mensen die op de zwarte lijst stonden van de 'bloedraad' terwijl hun bezittingen waren afgenomen. Een van de geuzen had zelfs bij het beleg van het destijds in de Nederlanden gelegen Valenciennes zijn vader en drie broers verloren door het hardhandig optreden van Filips II tegen de stad. Het betrof edellieden maar ook eenvoudige mensen die het nodige hadden meegemaakt. Deze mannen opereerden voornamelijk op zee. Vandaar dat ze watergeuzen werden genoemd. Er waren ook de zogenaamde bosgeuzen, die voornamelijk zich ophielden in de omgeving van de Belgische plaats Oudenaarden.

Op de mutsen van deze strijders stond 'Liever Turks dan paaps'. Dat kunnen wij ons anno 2022 nauwelijks voorstellen. Op oude schepen die ze voorzagen met wapentuig vielen ze Spaanse handelsschepen aan en verkochten het veroverde, met name in de haven van het Engelse Dover. Een kaapvergunning hadden ze van Willem van Oranje gekregen daar dat behoorde bij het recht van het Franse Orange waar hij heer van was. Dat ze een afzetmarkt vonden in Engeland had te maken met het feit dat koningin Elizabeth de reformatie was toegedaan.

De harde hand van Alva werd niet alleen gevoeld door de protestanten maar op den duur ook het hele volk. Dat zat hem in het invoeren van een nieuw belastingstelsel in 1569. Dat idee kwam van Filips II maar moest worden uitgevoerd door Alva. De koning wilde aan de Nederlanden geen subsidie verlenen maar dat men zelf voor de kosten op zou draaien die de Spaanse vorst in Nederland maakte. Dat betekende tevens dat men Alva en zijn leger waar ze zoveel ellende aan

beleefden moesten betalen uit eigen zak. Eén procent van eigen vermogen moest worden ingeleverd, 20 procent heffing op de onroerende goederen en 10 procent op de roerende goederen. Vooral de laatste maatregel 'de tiende penning' was een zware ingreep vooral voor hen die het toch al niet breed hadden. Ondertussen bleef de inquisitie werkzaam. In 1570 werden er vier voormalige priesters die met de hervorming waren meegegaan in Den Haag verbrand. Dat waren Wouter Simonsz uit Monster, Adriaan Jansz uit IJsselmonde (de oude dorpskerk heet daarom Adriaan Janszkerk), Sybrand Jansz te Schagen en Arend Dirksz Vos te De Lier. Laatstgenoemde dichtte het geuzenlied waaruit we enkele strofen citeren:

Slaet op den trommele van dirredomdeine,
slaet op den trommele van dirredomdoes,
slaet op den trommele van dirredomdeine,
Vive le Geus is nu de loes (leus).

Tonschuldich bloet, dat ghy hebt verghoten,
tonschuldich bloet roept over u wraeck;
tonschuldich bloet te storten heeft u niet verdooten,
tonschuldich bloet, dat dronct ghy met den Draeck.

Vive le geus wilt christelick leven
Vive le geus hout frayen moed
Vive le geus God hoed u voor sneven
Vive le geus edel christen bloed.

Hoewel koningin Elizabeth aanvankelijk welwillend tegenover de watergeuzen stond veranderde dit in 1572. Uit angst voor represaillemaatregelen van de koning van Spanje besloot ze de watergeuzen geen toegang meer te geven tot de haven van Dover. Op 31 maart 1572 moesten zij derhalve Engeland verlaten. Ze dachten naar Texel te varen om eventueel een koopvaardijchip te enteren. Echter, door een zware wind kwamen ze terecht in de regio Brielle in de avond van 1 april. Wat de weersverwachtingen van maart en april betreft wordt wel eens gezegd: 'maart roert zijn staart' en 'april doet wat hij wil'. Abraham van der Velde beschreef het anders in zijn 'Wonderen des Allerhoogsten' waar zeer recent een prachtige nieuwe uitgave van verschenen is met illustraties en annotaties. Hij noemt daarin de wind en het water 'de wapens des Heeren'. Verder: 'Want onze God wilde de hoogmoed van de vijanden vernietigen en de landen verlossen Dit bewerkte Hij tegen de raad van de allerwijsten' Hij citeert ook uit Psalm 148 waarin te lezen staat dat de stormwind Gods woord doet.

Veerman Koppelstock merkte de vloot op en bezocht de aanvoerders, waaronder de geboren Brielenaar Blois van Treslong. Met diens zegelring ging Koppelstock naar het stadsbestuur om hen te bewegen de geuzen binnen te laten. Men was recent de Spaanse soldaten kwijt in Brielle omdat ze in Utrecht een militaire klus hadden te klaren daar men aldaar massaal weigerden de tiende penning te betalen. De stadsraad van Brielle durfde niet uit angst voor de vernielingen die de geuzen aan konden brengen en verschillende Spaansgezinde en rooms katholieke bewoners verlieten door een achterpoort de stad uit angst voor de geuzen. Dat was niet onterecht want Lumey, de aanvoerder van de watergeuzen was zo wraakgierig dat hij ooit zwoer zijn haar en nagels niet te laten knippen voordat hij zich gewroken had op de geweldsadige dood van Egmond en Hoorne in 1568. Hij droeg daarom de bijnaam Langnagel.

Toen men in de stad bleef aarzelen kwam men met de 'Hollandse sleutel', een scheepsmast en rameide daarmee een poortdeur in terwijl men daarna de oranje blanje bleu vlag van de toren deed wapperen. Tevens werd de kerk hardhandig van beelden ontdaan. Bij de inname raakte een watergeus dodelijk gewond. Echter niet door geweld maar door een dakpan die bij geval van een dak waaide en hem dodelijk trof. Hij is in de Catharinakerk begraven en omdat men zijn naam niet kon traceren is op zijn grafsteen ingebijteld 'Hans Onversaegt'.

Bossu die door Filips II als stahouder van Holland was aangesteld stuurde daarop Spaanse soldaten om Brielle te heroveren. Met schepen voeren ze op 5 april de rivier Bernisse op om vervolgens te voet naar de 'geuzenstad' te marcheren. Inmiddels hadden de geuzen hun wapentuig van de schepen gehaald om ze op vaste land te bedienen. Het viel voor de geuzen niet mee om staande te blijven tegenover de geoefende militairen totdat de stadstimmerman Rochus Meeuwis op het idee kwam om een sluisdeur kapot te slaan zodat de polder waarin de slag plaatsvond onder water zou lopen. Voor de watergeuzen geen probleem maar wel voor de Spaanse soldaten. Met de bijl tussen de tanden en onder het afvuren van musketkogels wist de timmerman zijn doel te bereiken. Het water stroomde de polder in en de Spaanse soldaten vluchtten naar hun schepen. Die waren inmiddels in brand gestoken door Blois van Treslong. Te voet vertrokken de soldaten naar Dordrecht. Ze bemachtigden daar enkele schepen waarmee ze naar het hervormingsgezinde Rotterdam voeren. Ze hebben toen meer dan honderd burgers in koelen bloede omgebracht.

Hoe was de reactie van Alva bij de hem nadelige afloop in Brielle? "Non es nada" (het betekent allemaal niets). Hij had echter niet met God gerekend. Want op deze overwinning –ondanks het drama te Rotterdam– volgden er meer. Op 6 april reeds wisten de watergeuzen Vlissingen te bevrijden van het Spaanse juk. Een gedichtje uit die tijd luidt: '1 april verloor alva zijn bril (Brielle) en aprilletje 6 verloor hij zijn fles (Vlissingen)'. 4 mei volgde Veere. Op 25 juni en 26 juni werden resp. Dordrecht en Gorcum ingenomen door de Geuzen. In Gorcum namen ze negentien geestelijken gevangen die ze in een turfschuur bij Brielle na gewurgd te hebben ophingen. Het heette een revanche te zijn op de onschuldige burgers in Rotterdam die waren omgebracht door de Spanjaarden. Deze gruwelijke vorm van wraakneming is niet te rechtvaardigen. Deze negentien geestelijken zijn in de Rooms Katholieke kerk bekend geworden als de martelaren van Gorcum. In 1675 zijn ze door de Roomse kerk zalig verklaard en in 1867. In Amsterdam is er een RK kerk die genaamd is De Heilige Martelaren van Gorcumkerk. Ondanks deze dissonant die absoluut niet goed te keuren is mocht op 19 juli 1572 de eerste vergadering van de Staten Generaal plaatsvinden in Dordrecht. Het betrof edelen en stadsraden die zich achter de prins van Oranje schaalden. Zij erkenden Willem van Oranje als stadhouder en zouden zich inzetten om aan gelden te komen om een leger te financieren die de tirannie zou helpen verdrijven. Op die vergadering was ook Marnix van St. Aldegonde aanwezig die in Geneve bij Calvijn en Beza theologie had gestudeerd. Daarmee was men in goed gezelschap. Zijn raad zal geweest zijn overeenkomend met wat we lezen in zijn 'Noodwendig verhoog': 'Daarom geliefde broeders, laten wij in deze beweging tijd moed scheppen, laten wij onze ogen opheffen naar de hemel, want onze verlossing is nabij en laat ons bezielde zijn met geduld en volharding, terwijl wij met vreugde en blijdschap de komst van onze Heere Jezus Christus verwachten Wiens koninkrijk nu al verschenen is en nog dagelijks zichtbaar is, zonder dat het in de macht van mensen of enig ander schepsel is om de loop ervan te verhinderen'. Ook werd op die vergadering waarbij Lumey tot hoofd van de geuzen werd benoemd benadrukt dat het verzet niet met excessen gepaard zou gaan zoals in de turfschuur van Brielle had plaatsgevonden. Derhalve het voorkomen van onnodige vernielingen en burgerslachtoffers. Met die vergadering is uiteindelijk de grondslag gelegd voor de toekomst van de vrijheid van ons land dat resulteerde in het feit dat er weer kerk gehouden kon worden overeenkomstig Gods heilig woord. Ook in Elspeet, al was dat ruim twintig jaar later. Laten we

Gods daden niet vergeten maar doorvertellen ook aan het nageslacht. Zoals Psalm 78:2 berijmd ons voorzingt:

Verborgeneên, met diep ontzag te melden,
Die ons voorheen de vaderen vertelden,
Die wij hun kroost ook niet verbergen mogen,
Die stellen wij het nageslacht voor ogen;
Des HEEREN lof uit 's lands historieblaân,
Zijn sterken arm en grote wonderdaân.

Bij de diensten

Komende zondag hopen we tweemaal in uw midden te zijn. De Heere geve gezegende diensten. 's Morgens lezen we Johannes 21 terwijl we in de middagdienst de catechismusprediking wenssen te vervolgen. Aan de orde van behandeling is het tiende gebod waar we in vraag en antwoord 113 over lezen. Hazeu bracht het als volgt onder woorden waarbij het te zingen valt op de wijs van de berijming van de Tien geboden:

Wat eist de tiende der geboden?
Dat men nooit door de minste lust
Of ook gedachten, 't hart ontvloten,
Wordt tegen Gods geboon ontrust

Dat ieder mens, ten allen tijden
Der zonden vijand wezen moet;
En ook met lust zijn hart moet wijden
Aan 't heilig recht, dat steeds voldoet.

Ter overdenking

Dit keer enkele korte opmerkingen over het gebed die ik las en u graag doorgeef:

* Koude gebeden bevrozen altijd nog voor ze de hemel bereiken (Thomas Brooks 1608-1680)

* Als wij verhongeren komt dat omdat wij onze mond gelsloten houden (Johannes Calvijn 1509-1564)

de redactie